

Instruments jurídics internacionals sobre drets lingüístics.

Declaració Universal de Drets Lingüístics

<http://www.linguistic-declaration.org/index.htm> (català, anglès)

La DUDL, fruit de la Conferència Mundial de Drets Lingüístics, duta a terme a Barcelona l'any 1996, és el primer i únic text concebut exclusivament per a la promoció dels drets lingüístics tant de les persones com de les comunitats lingüístiques.

A la mateixa conferència es va crear un Comité de seguiment, integrat per un Consell científic, amb la tasca de seguir el recorregut de la declaració dins de la UNESCO i donar suport a les entitats d'arreu.

La DUDL afirma que la diversitat de les llengües del món forma part del nostre patrimoni com a espècie. A més, confereix als poders públics bona part de la responsabilitat a l'hora de promoure la seva preservació. Tot i que va ser un text impulsat per la societat civil, actualment es troba en procés de ser adoptada per la UNESCO.

ORGANITZACIÓ DE NACIONS UNIDES (ONU)

Declaració Universal de Drets Humans

<http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=cln> (català)

La DUDH fou aprovada l'any 1948 per l'Assemblea General de l'ONU. Tot i no ser de compliment obligatori per part dels estats que l'han signada, sí que estableix valors i principis bàsics que posteriorment han inspirat tractats internacionals vinculants de l'ONU (vegeu més avall).

Així doncs, la DUDH recull els drets humans bàsics, dels quals tothom hauria de gaudir sense cap distinció de raça, color de la pell, sexe, idioma, religió, opinió política, origen nacional, etc.

Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics

<http://www.amnistiacatalunya.org/edu//docs/nu-civils-i-politics.htm> (català)

<http://www.hrweb.org/legal/cpr.html> (anglès)

Aquest tractat internacional (Resolució ONU 2200 A XXI, del 1966), en vigor des de l'any 1976) estableix el conjunt de drets humans en l'àmbit social, com ara el dret a la vida, a viure en un estat de dret, a la participació política dels ciutadans, etc.

Pel que fa a les llengües, els estats signataris del Pacte asseguren els drets reconeguts pel Conveni a tots els individus, sense distinció de raça, color, sexe, llengua, religió, opinió política o altra, origen nacional o social, béns, naixement o altres condicions. A més a més el Pacte proclama els drets dels ciutadans a tenir serveis judicials en el seu propi idioma.

Sobretot el Pacte garanteix el dret de les minories ètniques, religioses o lingüístiques a tenir la seva pròpia vida cultural, a professar i practicar la seva pròpia religió i a emprar el seu propi idioma (Art. 27).

Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals

http://www.xtec.es/recursos/socials/50dh/p_desc.htm (català)

<http://www2.ohchr.org/english/law/cescr.htm> (anglès)

Com en el cas anterior, aquest instrument internacional de 1966 (Resolució ONU 2200 A XXI) recull una sèrie de drets que els estats han de protegir i garantir com, per exemple, el dret al treball, a l'educació, a la participació en la vida cultural, les llibertats fonamentals, etc, que han de ser gaudits per tota persona sense cap tipus de discriminació, entre les quals també la lingüística.

L'article 1 proclama el dret dels pobles a autodeterminar-se i procurar lliurement el seu desenvolupament econòmic, social i cultural.

Juntament amb els tractats anteriors conformen el que s'anomena Carta Internacional de Drets Humans.

Declaració sobre els drets de les persones que pertanyen a minories nacionals o ètniques, religioses i lingüístiques

<http://www2.upc.edu/slt/alatac/cat/drets/drets-minories.html> (català)

<http://www2.ohchr.org/english/law/minorities.htm> (anglès)

En aquest text (Resolució 47/135, de 18 de desembre de 1992) es subratlla la necessitat d'evitar que les identitats culturals segueixin sent font de conflictes, a més d'establir la igualtat de drets que han de gaudir els membres d'aquestes minories, entre els quals destaca el d'emprar lliurement la llengua de cadascú tant en l'àmbit privat com en el públic, o el d'aprendre la llengua materna i *en* la llengua materna.

La Declaració reconeix drets d'acció col·lectiva de les minories i responsabilitza els Estats per la defensa de les cultures, religions i llengües minoritàries i per la promoció de les condicions perquè això sigui possible; a més a més els recomana que prenguin mesures per al foment dels trets culturals minoritaris.

Declaració sobre els Drets dels Pobles Indígenes

<http://www.un.org/esa/socdev/unpfii/es/drip.html> (castellà)

Adoptada l'any 2007, aquesta Declaració condemna la discriminació contra els pobles indígenes, estableix els seus dret a formar part d'una comunitat o una nació, a l'autogovern, a la defensa i promoció de la seva cultura i de la seva llengua i vol promoure la seva plena participació en totes les qüestions que els afectin, com ara la identitat cultural, l'educació, el treball i la llengua.

La Declaració afirma explícitament el dret dels pobles indígenes a fer servir el seu idioma en l'educació, la transmissió de la seva cultura, els seus mitjans d'informació i de comunicació.

Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat

<http://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-s.pdf> (castellà)

Adoptada el 2006, i entrada en vigor el 2008, aquesta Convenció vol promoure, protegir i assegurar la possibilitat de les persones amb discapacitats de gaudir plenament dels drets humans i les llibertats fonamentals, entre ells el d'expressió. La carta reconeix la identitat cultural i lingüística de les persones amb discapacitat, com ara la llengua de signes i altres formes alternatives d'expressió i de comunicació; i compromet els estats a promoure-les i recolzar-les als àmbits públics, educatiu, cultural i artístic.

Convenció sobre els Drets de l'Infant

<http://w3.bcn.es/fitxers/dretscivils/annexe16.convencideldretsdelsinfants.546.pdf>
(català)

<http://www2.ohchr.org/spanish/law/crc.htm> (castellà)

Aprovada l'any 1989 (Resolució 44/25) i entrada en vigor el 1990, que estén els drets de la Declaració Universal a infants i joves, afirmant que no poden ser discriminats per les mateixes raons que enuncia la Carta, entre les quals hi figura la llengua.

S'hi troba una visió internacional i transfronterera de la informació i de la comunicació a la qual els infants tenen dret a accedir, i un reconeixement de les fons orals juntament amb les escrites i impreses en forma d'art.

La Convenció fa èmfasi en la promoció del respecte dels propis infants cap a la seva pròpia identitat cultural, llengua i valors; destaca la necessitat d'una especial atenció a les necessitat lingüístiques dels nens que pertanyen a cultures minoritàries o indígenes i subratlla els seus drets a gaudir de la seva pròpia cultura, a professar i practicar la seva pròpia religió i a utilitzar la seva pròpia llengua.

Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació racial

<http://www2.ohchr.org/spanish/law/cerd.htm> (castellà)

Prenent com a base la Carta de Drets Humans i la promoció de les llibertats fonamentals de totes les persones, aquest instrument (aprovat al 1965 amb la resolució 2106 A XX i entrat en vigor al 1969) estableix que els estats signataris han de prendre tot tipus de mesures per a combatre la discriminació d'aquestes llibertats per motiu de raça, color, llinatge o origen nacional o ètnic.

A més promou la comprensió, la tolerància i l'amistat entre les nacions i entre diferents grups "racials i ètnics" (art.7), sobretot a través de mesures a l'àmbit de l'ensenyament, de l'educació i de la cultura.

Aquesta al·lusió a la diversitat cultural, intrínseca a l'ésser humà, inclou de manera indirecta la diversitat lingüística.

Declaració i Programa d'Acció de Viena

[http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(Symbol\)/A.CONF.157.23.Sp?Opendocument](http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(Symbol)/A.CONF.157.23.Sp?Opendocument) (castellà)

Aquest text de 1993 reafirma una vegada més el caràcter universal dels drets humans així com la seva indivisibilitat i interdependència, que fa que els uns reforcin els altres vers a l'assoliment de la dignitat humana plena.

La Convenció de Viena vol promoure i protegir els drets relatius a la plena participació i a la preservació de la identitat cultural de les persones que pertanyen a minories nacionals o ètniques, religioses i lingüístiques, com ara el dret d'emprar les seves pròpies llengües en qualsevol àmbit públic i privat; reconeix explícitament la vàlua i la diversitat de les diferents identitats, cultures i sistemes d'organització social dels pobles indígenes; fomenta l'educació sobre els drets humans com a eina de comprensió, pau, tolerància i amistat entre les nacions i els grups "racials" i religiosos; i condemna les pràctiques de denegació dels drets econòmics, socials i culturals, encara vives a diferents regions del món.

ORGANITZACIÓ DE LES NACIONS UNIDES PER A L'EDUCACIÓ, LA CIÈNCIA I LA CULTURA (UNESCO)

Convenció sobre la lluita contra la discriminació en l'ensenyament

http://portal.unesco.org/es/ev.php-URL_ID=12949&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (castellà)
<http://www.ciemen.cat/mercator/unesco-CT.htm#UNESCO1> (extractes en català)

Alhora que afirma el dret de les persones a l'ensenyament sense cap tipus de discriminació, incloent-hi per motius lingüístics, aquesta convenció de la UNESCO de 1960 propugna el reconeixement del dret de les minories nacionals a la creació i manteniment de sistemes educatius en les seves llengües pròpies, paral·lelament a l'aprenentatge de la llengua de l'estat on visquin.

Declaració Universal sobre la Diversitat Cultural

http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Temes/Diversitat%20Cultural/Documents/declaracio_diversitat.pdf (català)
<http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127160m.pdf> (francès, anglès, castellà, rus, xinès i àrab)

En la Declaració (2001) es reafirma el propòsit per part de la UNESCO de defensar la diversitat de cultures i el diàleg intercultural com a mitjà per a garantir la pau. Segons el text els drets culturals són drets humans bàsics i la diversitat cultural és patrimoni comú i necessari del gènere humà, factor de desenvolupament tant econòmic com intel·lectual, afectiu, moral i espiritual. A més a més la Declaració propugna el multilingüisme, la defensa de la diversitat cultural com a imperatiu ètic i el pluralisme cultural com a eina de

participació i inclusió de la població. En particular defensa els drets de les minories i dels pobles autòctons, i destaca, dins del marc dels drets humans universals, els drets culturals, com ara la llibertat de les persones de triar i emprar la llengua d'expressió, creació i difusió de les seves obres, donant particular rellevància a la llengua materna.

Convenció per a la salvaguarda del patrimoni cultural immaterial

<http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00009-CA-PDF.pdf>

Segons aquest instrument de la UNESCO (2003), s'entén per "patrimoni cultural immaterial tot allò relacionat amb les pràctiques i coneixements que les comunitats culturals humanes consideren com a part del seu bagatge cultural i que és transmès de generació en generació". Entre les seves manifestacions trobem "les tradicions i expressions orals de les comunitats culturals, inclosa la llengua com a vehicle del patrimoni cultural immaterial".

Els Estats part, doncs, han de salvaguardar, desenvolupar i valorar el seu patrimoni cultural amb la participació de les comunitats, els grups i els individus que el creen, mantenen i transmeten, amb una particular atenció a aquells elements que estan en perill.

Convenció sobre la protecció i la promoció de la diversitat de les expressions culturals

<http://www.linguapax.org/fitxer/163/ConvdivexprculturalsCAT.pdf> (català)

Aquesta convenció (2005) manté que la diversitat cultural, i la diversitat lingüística com a part fonamental d'aquesta, constitueixen el nostre patrimoni comú com a éssers humans; per tant promou la defensa i el reconeixement i el respecte del valor de la diversitat cultural, i fomenta la interculturalitat com a instruments d'integració dels pobles i de pau. En conseqüència, aquestes nombroses i diferents expressions, i de manera especial les de les comunitats que compten amb menys possibilitats de transmissió, cal que siguin fomentades i preservades pels Estats, especialment a través de l'educació i els serveis culturals.

Recomanació sobre la promoció i l'ús del multilingüisme i l'accés universal al ciberespai

http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID=13475&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (anglès)

La importància d'aquest text (2003) rau en que es centra en la difusió de la cultura i l'educació com a elements indispensables per al desenvolupament humà de les nostres societats. En aquest sentit, l'accés a internet i al ciberespai, i la necessitat de respectar la diversitat lingüística en aquest àmbit, són cabdals a l'hora de fer arribar els avantatges de les noves tecnologies arreu del món. Així doncs el text recomana als estats l'ús del major nombre de llengües en els recursos tecnològics que donen accés a la informació per tal d'evitar qualsevol barrera lingüística en aquest àmbit de la cultura.

ORGANITZACIÓ INTERNACIONAL DEL TREBALL (OIT)

Convenció sobre pobles indígenes i tribals

<http://www2.ohchr.org/spanish/law/indigenas.htm> (castellà)

http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/publication/wcms_113014.pdf (Guía d'aplicació del conveni, castellà)

Aquest instrument, adoptat l'any 1989, afirma el dret a l'educació en la llengua materna i obliga als estats a adoptar disposicions per tal de preservar les llengües dels pobles indígenes i promoure'n el desenvolupament i la pràctica. En aquest sentit es destaca la contribució d'aquestes comunitats a la diversitat cultural i a l'harmonia ecològica de la humanitat.

EUROPA

CONSELL D'EUROPA

Conveni Europeu per a la Protecció dels Drets Humans i les Llibertats Fonamentals

<http://www.ciemen.cat/mercator/Ce1-ct.htm> (extractes en català)

<http://www.acnur.org/biblioteca/pdf/1249.pdf> (castellà)

<http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/005.htm> (anglès)

En aquesta primera convenció creada pel CdE en 1950, sobre la base de la Declaració Universal de Drets Humans de l'ONU, s'afirmen els drets civils fonamentals dels ciutadans dels estats signataris, els quals han de ser garantits sense cap tipus de discriminació, "especialment per raons de sexe, raça, color, llengua, religió, opinions polítiques o d'altres, origen nacional o social, pertinença a una minoria nacional, situació econòmica, lloc de naixement o qualsevol altra situació". També es declara el dret dels individus a ser atesos en la llengua que entenguin durant els procediments judicials que els pertocin.

Carta Europea sobre les llengües regionals o minoritàries

http://www20.gencat.cat/docs/Llengcat/Documents/Legislacio/Recull_de_normativa/Altres/cartaeur.pdf (català)

http://www.coe.int/T/E/Legal_Affairs/Local_and_regional_Democracy/Regional_or_Minority_languages/ (anglès)

La CELRM (1992) és un tractat europeu creat per a promoure les llengües no oficials dels estats que han estat emprades tradicionalment en aquells que la signen i ratifiquen. Les llengües incloses poden ser parlades en part d'aquests estats o bé ser-ho per part de

minories lingüístiques dins l'estat sencer (com és el cas del romaní, utilitzada en àmplies àrees geogràfiques). No es contempen ni els que es consideren dialectes de la llengua o les llengües oficials, ni les llengües parlades per les poblacions immigrades. La Carta obliga els estats a triar entre un llistat un mínim de 35 mesures per a protegir i promoure aquestes llengües.

Convenció marc sobre la protecció de les minories nacionals

<http://www.ciemen.cat/mercator/Ce10-ct.htm> (en català)

http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_AtGlance/FCNM_Texts_en.asp (anglès)

L'objectiu d'aquest tractat, signat al febrer del 1995, és el de garantir que els estats europeus facin possible a les persones que pertanyen a les minories nacionals poder gaudir de les condicions idònies per a expressar, preservar i desenvolupar les seves identitats. Entre aquestes condicions destaca el ple ús de les seves respectives llengües en diferents àmbits de la vida pública, que es considera un dret humà a protegir al nivell internacional.

UNIÓ EUROPEA

Tractat de Lisboa

<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/cg00014.es07.pdf> (castellà)

http://europa.eu/lisbon_treaty/index_en.htm (anglès)

Aquest nou tractat (2007) modifica els tractats anteriors de la Unió Europea i malgrat que encara no ha estat ratificat per tots els estats de la UE, es preveu que constituirà en breu el nou marc jurídic de les institucions europees. La seva adopció final reconeixerà el valor jurídic de la Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea (vegeu més avall), al mateix nivell dels tractats.

Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea

http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/es/oj/2004/c_310/c_31020041216es00410054.pdf

(català)

La Carta (2000) fa una breu referència al respecte cap a la diversitat lingüística de la Unió Europea, referint-se no solsament a les llengües oficials, sinó també a les minoritàries així com a la prohibició de tota mena de discriminació per raó, entre d'altres, de llengua.

ÀFRICA

Carta de l'Organització de la Unitat Africana

http://www.africa-union.org/root/au/Documents/Treaties/text/OAU_Charter_1963.pdf
(anglès)

El text fundacional de l'OUA, del 1963, propugna l'emancipació de l'Àfrica i l'eradicació del colonialisme, a més de remetre's a la Declaració Universal de Drets Humans i fer al·lusió a la possibilitat que el propi tractat tingui el màxim nombre de versions en llengües africanes, totes elles amb una mateixa validesa jurídica.

Carta Africana dels Drets Humans i dels Pobles

http://www.africa-union.org/root/au/Documents/Treaties/Text/Banjul_Charter.pdf (anglès)

Aquesta convenció (1981) de l'Organització de la Unitat Africana, elaborada en el context del procés de descolonització d'aquest continent, es proposa l'eliminació de qualsevol tipus de discriminació, especialment aquelles basades en raons racials, culturals, lingüístiques i polítiques, tant al nivell general com en el gaudi dels drets que la mateixa carta proclama, entre ells els drets culturals.

PAÏSOS ÀRABS

Carta Àrab dels Drets Humans de la Lliga d'Estats Àrabs

<http://www1.umn.edu/humanrts/instree/arabcharter.html> (anglès)

Aquest document de 1994, creat per a les persones pertanyents a la nació àrab, fa referència als principis religiosos islàmics de fraternitat i igualtat de tots els éssers humans, als documents sobre drets humans de les Nacions Unides (veure més a munt) i a la Declaració del Caire sobre Drets Humans a l'Islam.

En el text s'inclou el principi de no discriminació per raó de llengua, entre d'altres, però no es fa cap menció explícita dels drets lingüístics.

AMÈRICA

Convenció Americana sobre Drets Humans de l'Organització d'Estats Americans

<http://www.oas.org/juridico/spanish/tratados/b-32.html> (castellà)

Aquesta Convenció americana, de l'any 1969, desenvolupa una sèrie de drets fonamentats en la Declaració universal i contextualitzats en la realitat política d'aquest continent. Inclou clàusules de no discriminació per raó de llengua, com ara la prohibició de "qualsevol propaganda a favor de la guerra i tota apologia de l'odi nacional, racial o religiós (...) per cap motiu, incloent-hi els de raça, color, religió, llengua o origen nacional", i reconeix el dret a l'assistència lingüística dels inculpts. El text afirma la possibilitats de la llei de reglamentar els drets polítics dels habitants per raó de llengua, entre pocs altres.

Projecte de Declaració Americana dels Drets dels Pobles Indígenes

<http://www.oas.org/consejo/sp/CAJP/docs/AGRES.%202498.XXXIX.09.ES.doc>
(castellà)

Malgrat que aquesta Declaració no gaudeix encara d'un estatus d'oficialitat, val al pena subratllar que estableix drets col·lectius per als pobles indígenes americans, entre els quals hi ha el de poder emprar les seves llengües en el desenvolupament de les seves tradicions culturals, i en altres àmbits com els mitjans de comunicació, l'administració, l'educació i la justícia.

ÀSIA

Carta de l'Associació de Nacions del Sudest asiàtic

<http://www.aseansec.org/publications/ASEAN-Charter.pdf> (anglès)

La Carta de l'ASEAN (2007) fa esment de la necessitat de preservar el patrimoni cultural dels pobles de la regió, a més de promoure la consciència de la seva diversitat cultural i de protegir els drets humans i les llibertats fonamentals.